

Žmogaus dvasia – neįveikiama

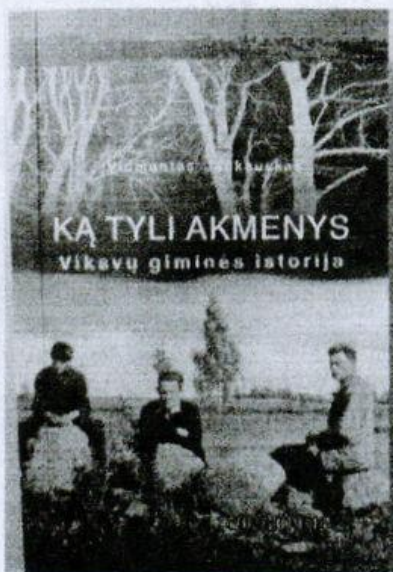
Knygomis garsina savo kraštą

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ

KUPIŠKIS. Vilniaus dailės akademijos dailėtyros instituto mokslo darbuotojas, žurnalistas Vidmantas Jankauskas sausio 18 dieną viešojoje bibliotekoje pristatė mokslinę studiją „Ką tyli akmenys. Viksvų giminės istorija“ (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla ir spaustuvė, 2018, 272 p.). Kartu pristatyti ir mokytojo, vargonininko Balio Kašponio atsiminimai. Renginį vedė Kraštotyros ir edukacijos skyriaus vedėja Lina Matiukaitė. Veikė V. Jankausko parengta Viksvų giminės gyventų vietų nuotraukų paroda.

V. Jankauskas žinomas mokslo pasaulyje savo darbais: publikavo tris monografijas (2000, 2004, 2010), apie 100 mokslinių darbų: straipsnių mokslo leidiniuose, enciklopedijose (neįskaitant straipsnių „Kupiškėnų enciklopedijose“), albumuose; publikavo šaltinius, parengė ir sudarė reikšmingų leidinių, metodinės literatūros. V. Jankausko iniciatyva nuo 2003 metų kasmet leidžiamas almanachas „Kupiškis. Istorija ir kultūra“. Jis yra ne tik almanacho sumanytojas, sudarytojas, bet ir ne vieno straipsnio autorius.

V. Jankauskas iškėlė idėją ir jo iniciatyva išleista trijų tomų regioninė „Kupiškėnų enciklopedija“ (2006, 2012, 2017), kurioje daug straipsnių publikavo jos sudarytojas: I t. – 501; II t. – 337; III t. – daugiau kaip 300. Tai – unikalus leidinys, kurio neturi nė vienas Lietuvos rajonas.

Vidmanto Jankausko studijos
„Ką tyli akmenys.
Viksvų giminės istorija“ viršelis

čiai išsišakojusią visą Viksvų giminę, o pasakojimas apima tam tikra prasme ir visos tautos, ir valstybės istoriją, nes kaimelyje fokusuojama ir visa Lietuvos istorija: partizanai, sukiliimai, tremtiniai, gulagai.

Studijoje atskleidžiama Akmenės kaimelio – buvusio Salamiesčio dvaro kaimo – istorija, nuo XVII amžiaus pradžios, remiantis Salamiesčio dvaro inventoriais. Vėliau kaimelio gyventojai dėl politinių situacijų ir pasikeitusių sąlygų (tremčių), dėl melioracijų buvo priversti išsikelti.

Darbas parengtas remiantis gausia archyvine medžiaga, rasta septy-

1883–1920 11 20), (p. 177–194).

Knygoje gausu nuotraukų (apie 150) – paties autoriaus ir iš jo surastų ir prakalbintų asmenų archyvų. Galima manyti, kad dauguma jų publikuojama pirmą kartą. Nuotraukose – ir personalūs, ir kolektyviniai portretai, kapai, antkapiniai paminklai, laidotuvių epizodai, vitražai, darbo bei gamtos vaizdai, kelionės, įvairūs pastatai, moksleivių bei studentų grupinės nuotraukos, tremties ir giminės susitikimo Akmenėje akimirkos, bažnyčių (Salamiesčio, Pandėlio, Pūmėnų) vaizdai.

Darbai mokslinės vertės teikia per 60 faksimilių: dvarų inventoriai, inventorių aktai, reviziniai sąrašai, dokumentų bei jų kopijų faksimilės, planai (ganyklų, palivarko), topografiniai žemėlapiai, metrikų knygų įrašai (krikšto, laidotuvių), bažnytiniai dokumentai (raportai bei laišakai vyskupui, tarnybos formuliaras), saugumo dokumentų kopijos, tremties anketos, grįžimo iš tremties dokumentai, igyto mokslo dokumentų kopijos.

Labai reikšmingas skyrius „Laiškai, raportai, kiti dokumentai“. Tai – lenkų kalba publikuoti kun. Pranciškaus Viksvos laiškai kun. Antanui Baranauskui (1857, 1858); A. Baranausko eilėraščiai, dedikuoti P. Viksvai (1856, 1857, 1858); P. Viksvos susirašinėjimai su Žemaičių vyskupijos kurija ir Dvasine konsistorija (1864, 1876, 1880, 1882, 1899, 1905); 1865–1866 m. kun. P. Viksvos ir valstiečio Karolio Povilavičiaus bylos dokumentai. Iš 1907 metais leisto „Šaltinio“ perspausdintas straipsnis, skirtas kun. P. Viksvos kunigystės 50 metų jubiliejui. Publikuojama medžiaga ir iš NKVD apklausos protokolu.

V. Jankauskas išskėlė idėją ir jo iniciatyva išleista trijų tomų regioninė „Kupiškėnų enciklopedija“ (2006, 2012, 2017), kurioje daug straipsnių publikavo jos sudarytojas: I t. – 501; II t. – 337; III t. – daugiau kaip 300. Tai – unikalus leidinys, kurio neturi nė vienas Lietuvos rajonas.

V. Jankauskas sudarė ir parašė nemažai knygelių, skirtų Kupiškio krašto žmonėms, jas pavadino „Kupiškėnų biblioteka“, o pristatoma knyga – septynioliktasis iš „Kupiškėnų bibliotekos“ ciklo priskirtinų sugalvotų autoriaus darbų.

V. Jankauskas, jau turėdamas didžiulę darbo patirtį, parengė naują darbą – mokslinę studiją (autorius rašo geneologinę studiją), skirtą nedideliame, netoli Salamiščio buvusiam kaimeliui Akmeniui, siekdamas jį bei jo gyventojus prikelti iš užmaršties (mokslinę studiją recenzavo dr. Klementina Vosylytė ir dr. Aldona Vasiliauskienė).

Pradžios žodyje autorius rašo, kad knyga buvo sumanyta kaip mažo kaimelio žmonių istorija, tačiau renkant ir kaupiant medžiagą ji greitai išsiplėtė į geneologinę studiją ir aprėpia pla-

ro kaimo – istorija, nuo XVII amžiaus pradžios, remiantis Salamiščio dvaro inventoriais. Vėliau kaimelio gyventojai dėl politinių situacijų ir pasikeitusių sąlygų (tremčių), dėl melioracijų buvo priversti išsikelti.

Darbas parengtas remiantis gausia archyvine medžiaga, rasta septyniuose archyvuose: KAA, AGAD, LVIA, LCVA, LLTI, LGGRTC, LYA. Tad autorius, po trupinėlį sulesiojęs svarbią medžiagą, pateikia ją skaitytojui.

Mokslinės studijos autorius nuodugniai aptaria dvi Viksvų giminės linijas, prasidėjusias nuo dviejų atskirų sodybų: I Viksvų kiemas (p. 44–115) ir II Viksvų kiemas (p. 116–152). Detaliai atsekamas jų atstovų paplitimas ne tik Salamiestyje, Lietuvoje, bet ir išeivijoje: palikuonys ir dabar tebegyvena už Atlanto ir garsina Lietuvą, kalbama apie dviejų iš Akmenės kilusių kunigų gyvenimą ir veiklą. Tai – (p. 153–176 aprašomas) Antano Baranausko bendražygis kun. Pranciškus Antanas Viksva (1832 06 16–1857–1907 12 28, nauju stiliumi 1908 01 10) ir vėliau gyvenęs kunigas knygnešys Juozapas Viksva (1861–

1876, 1880, 1882, 1899, 1905); 1865–1866 m. kun. P. Viksvos ir valstiečio Karolio Povilavičiaus bylos dokumentai. Iš 1907 metais leisto „Šaltinio“ perspausdintas straipsnis, skirtas kun. P. Viksvos kunigystės 50 metų jubiliejui. Publikuojama medžiaga ir iš NKVD apklausos protokolų.

Knygą papildė 223–246 puslapiuose leidinio autoriaus užrašyti atsiminimai: Venanto Mačiekaus, Česlavos Viksvienės, Reginos Viksvaitės-Zabielavičienės, Irenos Dyratės-Viksvienės, Viliaus Užtupo, Žitos Petronytės-Suveizdienės. Tai – vertinga medžiaga, kuria kiti tyrinėtojai galės remtis kaip nauju istoriniu šaltiniu.

Mokslinės studijos pabaigoje yra šaltinių santrumpa, asmenvardžių rodyklė bei reziumė anglų kalba.

V. Jankausko darbas „Ką tyli akmenys. Viksvų giminės istorija“ turi didelę išliekamąją vertę: tai svarbu ir besidomintiems savo krašto (jau išnykusio kaimo) istorija. Tai liudija archyvinių šaltinių gausa ir dokumentų faksimilės.

Autorius knygos pristatyme Kupiškyje kalbėjo, kad nestandartinės knygos atsiradimo istorija išskirtinė

– jis sužinojo apie partizaną Viksvą, kuris žuvo nuvažiavęs į Akmenės kaimą. Sužinojęs ir apie kitą Viksvą – kunigą Prancišką – ėmė tyrinėti giminystės ryšius...

Kupiškėnas V. Jankauskas, rašydamas apie savo krašto žmones, garsina Kupiškio kraštą, suburia kraštiečius.

**Asmeninio
A. Vasiliauskienės
archyvo
ir Kupiškio
bibliotekos fondų
nuotraukos**

Vidmantas Jankauskas (sėdi viduryje) su Viksvų giminės palikuonimis

XXI amžius